

MEDIER OCH TERRORISM

JESPER FALKHEIMER

PROFESSOR | LUNDS UNIVERSITET

PREMISSER

- Terrorism är strategisk kommunikation:“(...) aims to strike at the very heart of democratic politics, undermining public confidence, attempting to change governmental policy and influence electoral outcomes” (Canel & Sanders 2010, p. 450).
- Medier är centrala för både organisering och som aktörer för terrorister
- Digitaliseringen har gynnat terrorismen – jfr beroendet av traditionella massmedier

TERRORISMEN OCH MEDIERNA

- Internet och sociala medier fyller en mängd olika syften för terrorism (rekrytering, organisering, marknadsföring etc)
- Inte nytt. Weiman (2008) analyserade 6714 internationella terroristincidenter: I 1998 hade färre än 50% av terrorismaktörerna webbnärvaro. I 1999 hade i stort sett alla det. IS står för ett paradigmskifte avseende professionaliseringen av användning av sociala medier och anpassning till hypermoderna medietrender (t.ex. co-production, branding på olika nivåer)

BERÄTTELSEMÖNSTER

- Terroristernas berättelser följer samma mönster (avsett om det är islamistisk eller högerextrem inriktning):
  - Våld presenteras som den enda lösningen
  - Motståndarna avhumaniseras och ges skulden
  - Terroristerna själva presenterar sig som frihetskämpar och marginaliserade.

TERRORISM & PROPAGANDA

- “Terrorist attacks are often carefully choreographed to attract the attention of the electronic media and the international press. Holding hostages increase the drama. If certain demands are not satisfied, the hostages may be killed. The hostages themselves often mean nothing to the terrorists. Terrorism is aimed at the people watching, not at the actual victims. **Terrorism is theater** (Jenkins, 1974, s. 7).

TERRORISM & PROPAGANDA

- O'Shaughnessy (1996) beskriver propaganda som ensidig, vinklad, ideologisk, förenklad, överdriven och helt utan avsikt att föra diskussion eller en tvåsidig argumentation.
- Jowett and O'Donnell (2015: p. 7) definierar propaganda som "(...) the deliberate, systematic attempt to shape perceptions, manipulate cognitions, and direct behaviour to achieve a response that furthers the desired intent of the propagandist".
- Svart, grå och vit propaganda (relation till sanning)

”NEW TERRORISM” (NEUMAN, 2009)

- Förr var terrorismen hierarkisk, organiserad i celler och med en fysisk mittpunkt. Nu är terrorismen oftare transnationell, organiserad i diffusa nätverk, bygger på personliga relationer och ofta utan direkta linjer mellan centrum och operationer.
- Förr var terrorismrörelser oftare grundade i marxistiska eller nationalistiska ideologier. Ny terrorism har oftare sitt ursprung i radikal nationalism och fundamentalistiska religiösa ideologier
- Metoderna har förändrats: ökad brutalisering, urskillningslöst våld – och anpassning till samhällets *medialisering*.

VÅR TIDS KRISER

- “Transboundary crisis” – en konsekvens av det semoderna samhällets utveckling med otydliga gränser mellan organisationer, politik, samhälle, länder (Boin 2010)
- Arla och Muhammedkarikatyrerna 2005
- Krisen spreds över funktionella, geografiska och tidsmässiga gränser
- Maximal komplexitet (“multi-vocal”) med olika intressenter, behov, krav som genom sociala medier kräver snabb återkoppling – men som utmanar kravet på tillförlitlig och korrekt information

NYHETSJOURNALISTIKENS DILEMMA

- Antingen leder mediebevakningen till att terrorister uppnår sina mål (uppmärksamhet, polarisering, legitimitet som aktör i en konflikt)
- Eller så leder mediebevakningen till att myndigheter och etablerade politiska aktörer, genom det tolkningsföreträde som ges, får ökade maktbefogenheter och kan genomdriva säkerhetspolitiska policyer snabbt och utan motstånd (Norris, 2003)

PROFESSIONELLA KÄLLOR OCH JOURNALISTIK

- Nyhetsrapportering ett resultat av medieorganisatoriska villkor, etiska normer, professionella arbetssätt (medielogik), teknologi med mera – och *hantering/insatser av källor/professionella källor*.
- News management: ”alla de tekniker och strategier som används för att försöka påverka vad som blir nyheter och hur dessa utformas”, enligt Göran Palm (2002:83)

TRE MÖJLIGA RELATIONSMODELLER

För det första en **oberoende modell** som innebär att källan och journalisten är åtskilda och endast har en formell och kontrollerad relation.

För det andra en **samverkansmodell** där parterna anses ingå i samma referenssystem men har olika roller.

För det tredje en totalt **integrerad modell** där parternas roller är sammansmälta som om de vore kollegor.

Bäst sammanfattas troligtvis relationerna av medieforskaren Gans:

The relationship between sources and journalists resembles a dance, for sources seek access to journalists, and journalists seek access to sources. Although it takes two to tango, either sources or journalists can lead, but more often than not, sources do the leading. (Gans 1979:116)

JOURNALISTERNAS ETISKA KOD (PRESSREGLER)

- Ge korrekta nyheter
- Vara generös med bemötanden
- Respektera den personliga integriteten
- Vara varsam med bilder
- Lyssna på båda sidor
- Vara försiktig med namn

HUR AGERAR JOURNALISTIKEN UNDER KRISER

- Medierna slukar det mesta i den akuta fasen – dvs. källorna kan dominera. ”Primary definers”: oftast statliga aktörer, experter.
- Nästa steg: kritisk granskning
- Centrala medier vid kriser: förr regional radio (P4), stegvis mer 24h television och nu alltmer realtidsrapportering på internet samt ryktesspridning på sociala medier.

TRE FUNDAMENTALA MEDIETRENDER (JFR HENRY JENKINS, MIT)

- Från monokultur till deltagarkultur ("participatory culture")
– *men klassiska socialpsykologiska mekanismer gäller där också (t.ex, confirmation bias)*
- Från informationsöverföring till kollektivt kunskapande ("collective intelligence") – *eller kollektiv ointelligens?*
- Och mot konvergens av innehåll (men divergens av hårdvara)
– samma innehåll i olika format

EXEMPEL: ATTACKERNA I NORGE 2011-07-22

- Bilbomb i regeringskvartalet i Oslo kl 15.25 (8 döda). Ett par timmar sedan massskjutning på ön Utöya (69 döda).
- En högerextremist greps och dömdes senare.

PROPAGANDAPLAN

- *2083 – a European Declaration of Independence*, 1518 sidor (tillgängligt på internet), fylld av extremistisk retorik, tekniska instruktioner och idéer kring strategisk kommunikation. Attacker på medier för “not telling us the full truth about the scale and consequences of Muslim immigration” (p. 698).
- Terroristen sänder denna till ”one of my former 7000 patriotic Facebook friends or you are the friend of one of my FB friends”.
- Rekommenderar medföljare att agera och synas som anpassade, normalt klädda europeiska äldre konservativa (gärna med Lacoste-tröjor)
- **“Your arrest will mark the launch of the propaganda phase”**

NORSKA REGERINGENS KOMMUNIKATIONSSTRATEGI

- PM Stoltenberg avpolitiserade attackerna (talet liknar Londons borgmästares tal 2005)
- Fokus på gemenskap och sorg
- Terroristen ville få genomslag för sitt politiska budskap

NORSK MEDIEBEVAKNING

- Studie av ca 1000 artiklar de två första veckorna efter attackerna (Falkheimer & Olsson, i Media, War and Conflict 2013) visar att
  - Medierna beskrev sakhändelser, men tolkade attackerna i liten omfattning som kopplade till internationell högerextrem mobilisering
  - Polisen dominerade som källa
  - Ryktesspridning och svagt samordnad kriskommunikation
  - Citerade terroristen men fokuserade främst på “ensam galning”, mer utrymme för hans person och anhöriga än offer.

MEDIEBILD, TERRORISM OCH ISLAM

- **Tidigare forskning visar att det finns fördomar mot muslimer i västvärlden** (Strabac & Listhaug, 2008) och att muslimer ofta gestalas negativt i medier (Ahmed & Matthes, 2016 ; Bowe, Fahmy, & Matthes, 2015 ; Bowe, Fahmy, & Wanta, 2013 ; Powell, 2011 Matthes & Schmuck, 2017 ; Schmuck & Matthes, 2015 , 2017).
- Frågan är hur medierappporteringen kring IS har påverkat nyhetskonsumenters attityder till muslimer bosatta i västvärlden. Hur sammankopplas islam med islamistisk terrorism?
- *Christian von Sikorski, Desirée Schmuck, Jörg Matthes & Alice Binder (2017): "Muslims are not Terrorists": Islamic State Coverage, Journalistic Differentiation Between Terrorism and Islam, Fear Reactions, and Attitudes Toward Muslims, Mass Communication and Society, 20:6, 825-848.*

CENTRAL ASPEKT: DIFFERENTIERING

- "We theorize that differentiation in news reports may play an essential role in preventing negative stereotypes about out-group members such as Muslims" (Sides & Gross, 2013 ;Woods, 2011).
- "We found no significant mediation effect of fear of terrorism on hostile attitudes toward Muslims for participants who reported very positive prior experiences with Muslims. However, fear of terrorism enhanced hostile attitudes toward Muslims for both individuals with less positive and moderately positive prior experiences with Muslims."

RESULTAT

- Massiv medierapportering om IS terroristattentat, främst i relation till klassiska principer om ju mer kulturell och geografisk närhet, desto mer rapportering.
- Jft nyhetsjournalistikens dilemma: de måste rapportera men riskerar att dels gå terroristernas ärenden, dels andra aktörers.
- ”However, this type of news coverage can come with serious consequences, namely, negative out-group perceptions of Muslims in general and may further enhance intergroup conflicts between Muslims and non-Muslims.”
- ”Differentiated news reporting may dissolve this dilemma. *When journalists in the newsroom clearly and explicitly distinguish between news about Muslims and Islamist terrorism, this may result in a win-win situation. Citizens are being informed about serious issues at stake, whereas unwanted generalizations resulting in hostile attitudes toward Muslims are avoided.*

INTERNET OCH SOCIALA MEDIER SOM ALTERNATIV

- Saknas helt källkritik
- Hastighet har sällan samband med tillförlitlighet
- Polariserar konflikter
- Desinformation
- Saknas publicistiskt ansvar (och juridiskt)
- Men de ”traditionella” medierna är centrala aktörer också på digitala plattformar, dvs. går inte att dela upp i gammalt och nytt